

БЕЛЕЖИТИ УЧЕНИ

ЗА ПЪТЕКИТЕ, ИСТИНИТЕ И ЖИВОТА НА БЕНЖАМЕН ВАРОН

Доц. д-р Людмил Несторов
Email: l.nestorov@uni-svishtov.bg
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Обща теория на икономиката“ при СА „Д. А. Ценов“ е наследник на катедра „Политическа икономия“, която е създадена с Указ на Министерския съвет на Република България от 31.01.1950 г. Преди това, още със създаването на Висшето училище през 1936 г., съобразно желанието на дарителя – Димитър Апостолов Ценов, наред с още няколко други дисциплини, подходящи за всяко реномирано европейско висше търговско училище, задължително се преподава дисциплината „Политическа икономия“. Основоположник на преподаването на тази дисциплина е академик Георги Данаилов.

През изминалите години всеки от преподавателите, работили в катедрата, е имал възможността, свободно да публикува и преподава, да се реализира, да контактува и обменя мисли и идеи с колегията в страната и в чужбина. Това обаче не се отнася за един човек, тъй като поради особеностите на времето (между 1945 и 1989 година) на него му е забранено да преподава и публикува. Той е доц. д-р Бенжамен Израел Варон, който през периода 1960–1961 година е ръководител на катедрата и, по думите на негови съвременници, е създал една нова творческа атмосфера в нея, като заедно с това е бил сред най-добрите и перспективни учени и преподаватели в Академията по дисциплините „Политическа икономия“ и „Икономически учения“.

Въведение

Целта на настоящата статия е не да наложи, а да представи основните виждания и идеи на Б. Варон за социално-икономическото

развитие на България и света, защото това е един от най-ерудитаните български икономисти и философи, който поради превратностите на времето не е успял достатъчно добре да представи своите възгледи в публичното пространство. По своята задълбоченост и проникновеност той може да се съизмерва с едни от най-известните икономисти и философи на нашето време.

Бенжамен Израел Варон (Benjamin Israel Varon) е роден на 26.05.1924 г. в Пловдив. Бащата на Варон е един от най-добрите експерти по тютюна, който емигрира от Кавала в Пловдив по време на Балканската война, а майка му е домакиня.

Като участник в антифашистката съпротива Б. Варон е арестуван през февруари 1942 г. и осъден на 15 години затвор. На 08.09.1944 г. излиза от затвора. Завършва право в СУ, а през 1952 г. като аспирант по икономика отказва да приспособи дисертацията си в унисон с тезисите на Сталин в брошурата си „Икономически проблеми на социализма в СССР“.

Едва след 20-я конгрес на КПСС (февруари 1956 г.), на който Н. Хрущов осъжда култа към личността на Й. Сталин и започва неговото премахване, дисертацията му е допусната до защита и защитена през 1959 г. в тогавашния Висш икономически институт (ВИИ) „Карл Маркс“ – София. След това Б. Варон е назначен за преподавател във Висшия финансово-стопански институт (ВФСИ) „Д. А. Ценов“ – Свищов, където се хабилитира и от 1960 до 1961 г. завежда катедрата по „Политическа икономия“.

През март 1961 г. Б. Варон е уволнен от Свищовската академия по повод на полученото по-късно известност писмо до ЦК на БКП от 01.06.1960 г., чийто идеен автор е той от т.нар. „група на Никола Куфарджиев“. В него ясно се посочват недостатъците на социализма в България и необходимостта от реформи в областта на икономиката и обществото.

Поради активното си участие в тази група Б. Варон е изселен „за вечни времена“ във филиал на ДЗС – с. Рогозина, Толбухинско, заедно с цялото му семейство – съпругата му доц. д-р Галина Бояджиева и двете му дъщери Антоанета и Раймонда. Благодарение на един честен и почтен човек – директорът на ДЗС г-н Герджиков и професията на госпожа Варон – хуманитарен лекар, семейството остава в самото ДЗС и така успява да оцелее.

В резултат от настъпилите промени в България след 20-я конгрес на КПСС през януари 1963 г. Б. Варон и неговото семейство получават разрешение да се завърнат в София. На него обаче му е забранено да работи като преподавател във висши учебни заведения и научни инсти-

тути. Тази „частична реабилитация“ продължава до месец декември 1989 г., когато Б. Варон е реабилитиран напълно и окончателно.

През 1963 г. г-н Варон започва работа като икономист в търговското предприятие „БУЛЕТ“, после става началник отдел в ДСО „Родопа“, а по-късно – заместник генерален директор на „Техноекспорт“. През последните години до пенсионирането му през 2001 г. той е икономически директор на фирмата „BULBRICK“.

В годините след 1989 г. Б. Варон пише и публикува икономически разработки и издава книгата „Пътеки“, която е преиздавана и допълвана от него няколко пъти, както и книгата „Капитализмът – антагонист на човечеството“.

Б. Варон остава верен на марксизма и на своите идеи за развитие на социализма. На 43-я конгрес на БСП през 2014 г. той е избран за член на Висшия партиен съвет.

Б. Варон е от тези привърженици на социализма, които виждат в него възможност за развитие на демокрацията и потенциал за икономически растеж. Поради това той е против сталинския модел социализъм, който се основава на култа към личността и тоталитаризма в обществото и икономиката. През 1960 г., когато е публикувано писмото на групата до ЦК на БКП, този модел е налаган от тогавашната управляваща партия, начело на която вече шеста поредна година е Тодор Живков¹.

Забележителна е изключителната смелост на Б. Варон за написването на такова писмо до управляващите по това време в България. Това желание за политически и икономически реформи у нас е далеч преди събитията в Чехословакия през 1968-а и преди полската „Солидарност“ през 1980 г., довели до бунта срещу действащата икономическата и политическа система, с желанието за изграждане на „социализъм с човешко лице“.

Споменатата по-горе група на Никола Куфарджиев включва известни по това време антифашисти, партизани и политически затворници от времето преди 9 септември 1944 г. и активни участници в съвременния обществен живот. Самият Н. Куфарджиев е бивш антифашист, политзатворник, концлагерист и партизанин, който през 1960 г. е

---

¹ Тодор Живков е избран за първи секретар на ЦК на БКП на 04.03.1954 г., а през април 1956 г. оглавява БКП. През 1981 г. неговата длъжност първи секретар е преименувана на генерален секретар. Той е министър-председател на България през периода (1962 – 1966) и (1966 – 1971) година. От приемането на Конституцията през 1971 до края на 1989 г. е председател на Държавния съвет, т.е. фактически държавен глава. Със своите 35 години начело на управлението на България той е един от най-дълго управлявалите политици и държавници в страната след Освобождението от 1878 г.

председател на ЦС на профсъюзите. В групата, освен Бенжамен Варон, влизат още Веселин Дашин и Георги Милев, които по това време са журналисти; Христо Проданов и Иван Дионисиев – стопански деятели и Илия Гатев – запасен полковник. Всички те са част от елита не само на тогавашната БКП, но и от елита на българската интелигенция (Варон, Б. И., Пътеки, 2000, стр. 23).

Още в самото обръщение на седмината до членовете на БКП се казва, че то е от „демократи, разтревожени от развитието на социализма в нашата страна“. От това, „че начинът, по който той се изгражда, е далеч от желанието на хората за „освобождение на труда и на човечеството от икономическо и политическо подтисничество и несигурност, за достоен и справедлив човешки живот.“ (Варон, Б. И., Пътеки, 2000, стр. 19). Един от основните проблеми, на които се обръща внимание в писмото, е **деформацията в отношенията на собственост**. По това време вече е приключила национализацията на банките и активите в промишлеността, търговията и мините, съгласно приетия на 27.12.1947 г. от Шестото Велико народно събрание Закон за национализацията на частните индустриални и минни предприятия и Закона за банките. Според така приетите закони на българските собственици не се изплащат никакви обезщетения. Тези от тях, които откажат да се подчинят, подлежат на съдебно наказание.

Национализацията у нас продължава и през 1948 г., когато принудително се изкупува на занижени цени от държавата едрият стопански инвентар, а с нов Закон за стопанисване и ползване на горите в ръцете на държавата преминават всички гори, пасища, сгради и съоръжения, изградени на тях. През същата година се приема и Законът за отчуждаване на едрата градска собственост, с който се национализират безвъзмездно къщи, магазини, хотели, складове и др. недвижими имоти. Национализацията приключва у нас в началото на 50-те години на миналия век. По този начин над 90% от индустрията и търговията стават държавна собственост.

Извършената от тогавашното социалистическо правителство национализация ликвидира без заплащане или друг начин на възмездяване частната собственост във фабриките, банките, застрахователните дружества, магазините и дори занаятчийските работилници. Поради това тя има характер на експроприация.

След извършените политически и икономически промени в страната през 1947–1948 г. започва изпълнението на първия двегодишен държавен план за икономическо развитие. С това се поставя началото на централизираната планова икономика у нас, чиято основа е задължителният за изпълнение държавен план.

В писмото на седмorkата се отбелязва, че така извършената национализация създава собственост, която „вместо на трудещите се принадлежи на държавата и с нея се разпорежда по същество висшата бюрокрация“. По този начин „трудовите колективи са лишени от възможността, реално да участват в решаването на производствените, инвестиционните и разпределителните въпроси на предприятията“ (Варон, Б. И., стр. 19-20).

По това време, макар и по-трудно и доста продължително, е приключило и кооперирането на земята в България. Изградени са трудово-кооперативни земеделски стопанства (т.нар. ТКЗС-та), които по един своеобразен „български модел“ неофициално (по насилствен начин) превръщат частната земеделска земя в реално държавна по начина на използване, стопанисване и разпореждане. По същия начин се изграждат и занаятчийските и потребителските кооперации, които повтарят недостатъци на държавните предприятия в промишлеността и търговията. Всичко това води до спад на производството в селското стопанство и задълбочаване на продоволствените проблеми.

В такава реална икономическа и политическа обстановка партийната и държавната бюрокрация се превръща в пълноправен собственик на всички финансови и производствени активи в страната. По този начин тоталната държавна собственост налага и тотално централизирано държавно ръководство и планиране с присъщите за него грешки и дисбаланси в структурата на икономиката. Според авторите на писмото такъв тип държавен, бюрократичен социализъм води до ниска икономическа ефективност, с произлизащите от това проблеми при заплащането на труда и качеството на живот, които продължават и до днес.

Деформациите в отношенията на собствеността водят до **деформации и в политическата област**. Подписалите писмото отбелязват, че под предлог за опазване на гражданския мир Т. Живков не допуска провеждане на прокламираната още през 1956 г., на прословутия Априлски пленум на БКП, демокрация в партията и обществото „преследва и отстранява всички свои възможни съперници с различни от неговите идеи и възгледи за развитие“. Забравени или блокирани са „тенденциите, прокламирани от 20-ия конгрес на КПСС за борба с култа към личността и свързаната с него система и извращения на законността“. Всичко това води, отбелязват инакомислещите в писмото, до нови властови деформации, беззакония и престъпления (Варон, Б. И., стр. 22-23). Социализмът, в този му вид, става предпоставка за трайни икономически затруднения и придобива карикатурен вид.

Изключително силно звучат думите и днес, че „...Страх е сковал страната и партията. Стават доминиращи двуличието и двойственият

живот на хората. Деградира и дехуманизира се моралът в нашите взаимоотношения“ (Варон, Б. И., стр. 23). Всичко това, насаждано в продължение на десетилетия, слага своя дълбок отпечатък и върху съвременните ни политически и лични отношения. За съжаление тази тенденция продължава и днес, с което може да си обясним и голяма част от негативните изблици на отношенията в обществото във всичките им аспекти. За съжаление последните думи в писмото се оказват пророчески: „Вашето бездействие днес ще се превърне утре в историческо предателство към всичко скъпо, което имате, което имаме, в което всички ние вярваме“ (Варон, Б. И., стр. 24).

Интерес представляват книгите на Б. Варон „Пътеки“ и „Капитализмът – антагонист на човечеството“, които са съставени от отделни статии на автора, посветени на някои важни проблеми, свързани със социално-икономическото развитие на България, Европа и света. Задълбочено и ерудирано, той прави блестящ анализ на общественото развитие в миналото, днес и в бъдеще. По един своеобразен начин разсъждава и върху съвременните геополитически и макроикономически трансформации, развили се през последните десет години на миналия век и в началото на новия. Пречупвайки проблемите на обществото и икономиката през призмата на марксизма, чийто привърженик той си остава верен и до днес, той го доразвива и надгражда.

1. За икономическите и политическите проблеми в развитието на България

Безпоощадно критичен е Б. Варон към слабостите на т.нар. „реален социализъм“ у нас, който се изграждаше през периода 1944–1989 г. **Основните причини** за провала на този тип социализъм не само у нас, но и на световната социалистическа система авторът вижда в липсата на реална пазарна икономика, т.е. липсата на частна собственост, без която няма конкуренция и прогрес; тоталната държавна собственост, която стимулира към разхищение, ниска икономическа ефективност и хронични недостатъци; въвеждане на строго равенство при разпределението на богатата, което намали способността на системата да създава обществено богатство; съветският модел социализъм, който е рожба на „синдром на историческа недостатъчност“, т.е. административен, бюрократично създаден, а не икономически обоснован (Варон, Б. И., стр. 192-197). Социализмът, според Варон, не може без демокрация (свобода на индивида, колектива и плурализъм във формите на собственост). Липсата на демокрация лишава системата от възможността за развитие на науката и обратна връзка с хората, която е необходим коректив в управлението. В

резултат на това „съветският модел социализъм не можа да създаде условия за конкурентна производителност на труда; не успя да развие механизми за некатастрофично саморазвитие и самореформиране на собствена основа; изостана и изпадна в технологична зависимост от своите опоненти; пропусна множество възможности за реформиране и модернизирание“ (Варон, Б. И., стр. 197).

В **словото си пред XIV конгрес на БКП** на 01.02.1990 г. Б. Варон посочва липсата на историческа обусловеност за развитието на социализма в България след края на Втората световна война. В същото време извежда на преден план проблема за структурата на нашата икономика, която “е най-архаичната и нерационално структурирана икономика“ (Варон, Б. И., стр. 37) сред бившите социалистически страни от Централна и Източна Европа. Подчертава, че през времето на социализма у нас огромни средства са вложени в машиностроене и електроника с технологии и крайни изделия, предназначени само за един, и то непретенциозен пазар, какъвто е този на СССР и страните-членки на СИВ (Съвет за икономическа взаимопомощ). Осъжда политиката на Т. Живков за трайно сближаване и пълно икономическо сливане на България със Съветския съюз – политика „крайно враждебна както за България, така и за самия Съветски съюз“ (Варон, Б. И., стр. 37). Предвид на това, още в началото на 1990 г. Варон предвижда задълбочаване на икономическата криза у нас с банкрута на водещи за страната отрасли по това време, като например машиностроенето, електрониката, металургията и т.н.

За запознатия в дълбочина с икономическите теории учен и внимателно следящия процесите икономист, какъвто е Варон, е ясно, че изходът за икономиката на България е пазарното стопанство. То е база за изграждане на икономиката на „здравия разум“, в чиято основа са плурализмът, демокрацията, законността и „социалната ориентираност на пазара“ (Варон, Б. И., стр. 39-40).

Интересна е гледната точка на Варон за т.нар. от някои политици и икономисти у нас „ляв преход“, който е необходимо да се извърши в страната, за да може България по-скоро да развие съвременно пазарно стопанство и се присъедини към другите страни от ЕС. Варон разглежда тази идея в статията си „**Измислицата за ляв преход като политически наркотик**“, която излиза във вестник „Дума“ на 16 юли 1997 г. В нея той посочва, че още през 80-те години на миналия век както в бившия СССР, така и у нас официално обявената „перестройка“ е резултат от развилите се не обновителни, а глобални процеси на историческо отхвърляне на социализма, задъхващ се от неспособност за реално саморазвитие и „самопроменяне“, защото социалистическата система се

роди със синдром на вродена историческа недостатъчност (Варон, Б. И., стр. 75-76). Отбелязва, че начинът, по който се извършват промените у нас, може да доведе до катастрофични последици за икономиката и населението, тъй като се разрушава голяма част от икономическия потенциал на страната. Измислицата за „ляв преход“, според Варон, идва от това, че той по своята същност не е ляв, а десен. Отгук ролята на левите партии е да му придадат повече социален облик и да намалят жестоките социални последици от неговото провеждане, имайки предвид извършването на масова приватизация, а оттам и появата на масова безработица и обедняване на голяма част от населението.

Още през 1997 г., в статията си „**Накъдето България – натам и социалистите**“, Б. Варон по подходящ начин показва новите реалности в страната и убедително очертава бъдещето както на левицата, така и на страната. Така например той приема, че България постепенно се развива и утвърждава като една съвременна капиталистическа страна с неолиберална икономика и демократични ценности. Освен това страната, като един бъдещ по това време, а сега реален член на ЕС, е част от нова система на взаимозависимост и обвързаност, произтичащи от глобалните и необратими интеграционни европейски процеси. Това налага, решаването на всички въпроси, свързани с икономиката, образованието, културата и т.н., да става съобразно тези процеси. Тези взаимоотношения и зависимости важат не само за държавните институции, но и за политическите партии, които са част от европейските партии и обединения.

Въз основа на тези свои разсъждения Варон стига до извода и убеждението, че българската левица е част от европейската и като такава тя е исторически допустимият предел за влияние върху обществото и икономиката. В този смисъл реформите на съвременното капиталистическо общество са в рамките на идеите и вижданията на тази част от европейското политическо пространство. Неговите основни принципи за действие са: „еволуцията, а не революцията; не диктатурата на пролетариата, а на демокрацията; не на моноидейността, а на плурализма в политиката и идеологията, която приема сменяемостта на властта в съгласие с резултатите от свободните избори“ (Варон, Б. И., стр. 87) и т.н. С това свое разбиране за реформиране на капитализма Варон отхвърля основните идеи на Маркс по отношение преодоляването на капитализма и се доближава до тези на Кейнс, от гледна точка на които днес цялата левица в Европа е социалдемократическа.

Основна слабост на съвременната европейска социалдемократия, според Варон, е, че тя поставя своите цели само в рамките на действащата капиталистическа система, а не извън нея. Новото, което Варон

убедително предлага на своите читатели, е, че според него крайната цел на европейската левица би трябвало да бъде **изграждането на демократичен социализъм** извън пределите на тази система, съобразно посочените по-горе принципи.

2. За необходимостта от смяната на капиталистическата цивилизация

Убедително и аргументирано Б. Варон разглежда въпроса за **необходимостта от смяната на капиталистическата цивилизация** в едноименната си статия, предложена на читателите още през 1997 г. Причините според автора за това са заложи в същността на самата капиталистическа система.

На преден план капитализмът като икономическа система не показва признаци на историческа умора, както и на изчерпване на възможностите за нарастване на производителността на труда. Той непрекъснато демонстрира нарастване на техническите и технологичните възможности за усъвършенстване на производството, за нарастване на богатството и жизненото равнище на определена част от населението. **Успоредно с това, капитализмът създава и големи неравенства.** Той увеличава и задълбочава доходното и социалното неравенство. С неопровержими доказателства Варон още през 1997 г., т.е. 17 години порано от Томас Пикети и неговата известна вече монография „Капиталът в XXI век“, заостря вниманието на обществеността върху този огромен проблем на съвременната епоха и необходимостта от неговото ограничаване.

На следващо място, като причина за преодоляването на капитализма като социално-икономическа система Варон вижда в **генерализирането на пазара.** С „оттеглянето на държавата от икономиката все повече управленски функции и суверенитет се прехвърлят на анонимни и често демонични пазарни сили“ (Варон, Б. И., стр. 106). По този начин постепенно пазарът поглъща и такива фундаментални за обществото дейности, като здравеопазване, образование, наука, култура, пенсионно дело и др., като ги превръща в стоки, достъпът до които става пазарен, т.е. неравен, а самите дейности се дехуманизират.

От особено важно значение за автора като причина за смяната на капитализма е т.нар. от него „**финансиаризация**“ на икономическата система. Под това понятие той разбира пълното господство на финансовите пазари над стоковите и на фиктивния капитал спрямо реалния. „От средища, обслужващи движението на капитала в зависимост от реалната доходност на компаниите, финансовите пазари се превърнаха в

генератори и манипулатори на капиталови потоци без никаква връзка с реалната икономика“ (Варон, Б. И., стр. 106). Всичко това води до повишаване на рисковете от икономически кризи, загуба на огромни парични ресурси за голяма част от участниците на тези пазари и преразпределение на богатството в ръцете на малък брой, но много богати хора. С тези свои разсъждения Б. Варон предвижда световната икономическа криза от 2008 г.

Находчиво авторът разглежда и ролята на **глобализацията**, която според него неправилно се смесва с интернационализацията на икономиката. В условията на „свръхпазар“ и неговата „финансиаризация“ тя допълнително задълбочава икономическите противоречия както вътре в страните, така и между самите тях и стимулира нарастване на неравенството в световната икономика. Освен това глобализацията води до деградация на демокрацията, защото законно избраните от народа правителства не могат да функционират нормално под диктата на големите транснационални компании (ТНК), международните финансови и търговски организации, като например МВФ, СБ, СТО и др. Негативно се отразява глобализацията и на социалната ефективност от инвестициите, защото те се преместват от страните, в които са създадени, в други страни, където разходите за труд са по-малко. По този начин се увеличава трайната безработица в страните–износителки на инвестиции. Поради тези негативни последици от глобализацията Варон предлага нова „международна регулация и по-точно международен социален договор, според който да се криминализира подобно поведение на частния интерес, тъй като е наивно да се очаква национално отговорно поведение на капитала“ (Варон, Б. И., стр. 110).

Значимо място Варон отрежда на **технологичната безработица** като недостатък на съвременния капитализъм. Една от особеностите на пазара е, че той не признава нуждите на хората, а само тяхното платежоспособно търсене. Това противоречие се засилва днес при „технологическия“ капитализъм, защото при него повече се премахват работни места, отколкото се създават. В контекста на разглеждания проблем, Варон не е съгласен с мнението на бившия министър-председател на Великобритания и виден лейбърист Тони Блеър, че „безработните трябва сами да работят за своята назначаемост“ (Варон, Б. И., стр. 110). За да се смекчи тази негативна последица, Варон предлага интересни и евристични по своята същност мерки, каквито са: разработване на програми за намаляване на работното време, преразпределение на националния фонд „работно време“ между всички сфери на труда, редуване на времето за работа, обучение през целия живот и почивка, подготовка, отново работа и т.н.

В крайна сметка глобализацията, според автора, води до елиминиране на националните държави и прехвърляне на техните регулативни функции на слепите сили на пазара. За да се преодолее тази слабост, е „необходимо световно обединяване на икономиките, и то между равностойни партньори, създаване на адекватно избираема легитимна световна политическа регулираща власт и структури без диктата на назначени макар и свръхвисши чиновници“ (Варон, Б. И., стр. 111).

Въз основа на така разгледаните причини капитализмът днес, твърди Б. Варон, от „антагонист на работническата класа се превръща в антагонист на човечеството“ (Варон, Б. И., стр. 112). Поради непригодността на капитализма към изконните човешки потребности неговата смяна трябва да се извърши не само от хората на наемния труд, а от всички, които страдат от неговите негативни икономически и социални последици, обединени в трудови и граждански партии и сдружения. Те да се превърнат в основа за изработването на един нов **общоевропейски проект за лява социална алтернатива** на капитализма.

Важното е, според Б. Варон, този проект да не бъде класов, а на цялото общество. Той трябва да спечели одобрението на преобладаващата част от обществото. Освен това е особено актуално, той да бъде международен; да не се тръгва от предварително зададен модел, а да върви по пътя на експериментите и алтернативите в среда на смесена икономика и демокрация; да търси търпеливо оптимални решения за съчетаване на икономическата ефективност със социалната справедливост; всяка частична реформа трябва да стига само дотам, докъдето стига задължителната обществена подкрепа, която да ѝ осигури действителна историческа устойчивост (Варон, Б. И., стр. 118-119).

3. За юридическата и историческата нелегитимност на капитализма

Изключително оригинално и с евристична стойност е виждането на Б. Варон за **юридическата и историческата нелегитимност на капитализма**, изложено в неговата статия, посветена на този проблем и публикувана във в-к „Дума“ на 20–21 март 1998 г. Със защитаването на тази своя теза Б. Варон отхвърля разбирането на класиците (в т.ч. и на Маркс) за работната сила като стока и за нейната цена във вид на работна заплата.

Изходна точка за тази позиция на Варон е, че предприемачът е собственик само на физическия капитал, но не и на работната сила. По пътя на логиката авторът доказва, че историческият и логическият анализ показва, че никога не е имало и няма „договор за наем на труд“, по

силата на който работната сила на наемния работник се превръща в стока, която е обект на покупко-продажба. „Работната сила е неразделима и неотделима част от личността на работника. Никой, освен нейния биологичен носител, не би могъл да бъде неин собственик. Ето защо договорите за „наем на труд“ (включително и тези за покупко-продажба на работна сила) между свободни хора са били и са винаги извън закона, против закона. В очна ставка със закона и историята капитализмът се оказва незаконен“ (Варон, Б. И., стр. 126). Освен това Варон (да не забравяме, че той все пак е и юрист, завършил право в Софийския университет) доказва, че работната сила не може да бъде стока, защото тя никога не отговаря на традиционните сделки за покупко-продажба на стоки, при които дефинитивно е налице отчуждаване на вещта от продавача, присвояване на вещта от купувача и прехвърляне на собствеността върху вещта (Варон, Б. И., стр. 136). В резултат на това разбиране за същността на работната сила Варон стига до извода, че определящо при отношенията на разпределение и присвояване на принадлежния продукт и принадлежната стойност при капитализма е разбирането, **че предприемачът е собственик на всички производствени фактори**, в т.ч. и на работната сила, което, доказано от автора, не отговаря на природните закони.

Изхождайки от законовото равенство между собствеността върху труда и капитала, еднакво важни и необходими за производството на крайни продукти, Б. Варон стига до извода, че те са равностойни и законни собственици на тези продукти, с всички права и задължения, които произлизат от това. По този начин трудът и капиталът са обвързани по силата на **„договор за съвместна дейност“, а не „договор за наем на труд“**, което отваря пътя за една универсална социализация на капитализма. По-точно става дума за това, че трудът и капиталът са равностойни при разпределението на крайните продукти, в т.ч. и на създадената в процеса на тяхното производство принадлежната стойност. С това свое разбиране за собствеността върху основните производствени фактори и осъществяването на тази основа разпределение на крайните продукти и съдържащата се в тях добавена стойност, Б. Варон прави **революция** в разбирането за производствените отношения. **Доказва нелегитимността на капитализма като социално-икономическа система и дава визия за изграждане по пътя на мирната еволюция в рамките на закона и смесената икономика на едно ново общество, наречено демократически социализъм.**

Доказвайки, че работниците са законни собственици на съответните части от крайните продукти и на части от принадлежната стойност, Варон посочва, че те, по силата на тази собственост, имат съответните

права и задължения. Като пример може да се посочи правото на участие в управлението на фирмите и в разпределението на печалбата, но така също и в разпределението на рисковете и поемане на тяхната тежест. Това е една стабилна основа за изработване на действащи колективни трудови договори с ясно посочени права и задължения на двете основни равнопоставени страни в производствения процес – трудът и капиталът.

Б. Варон отдава голямо значение на формиралата се в условията на действащото информационно общество „икономика на знанието“. При нея на преден план излиза интелектът, т.е. трудът. По този начин „капиталът на труда (на знанията) изтласква капитала на парите“ (Варон, Б. И., стр. 145). Трудът се превръща днес в първостепенен производствен фактор, което води до **необходимостта от обединяване на синдикати, работодатели и правителства в изработването на един нов световен социален договор**. В основата на този договор трябва да бъде разбирането за смесената икономика, въвеждането на принципа за солидарност и социализирането на първичното разпределение на доходите, което не може да стане без промени и в собствеността на законова основа.

Стигайки до тази гледна точка, Б. Варон обосновано предлага нови критерии за обединена Европа (Варон, Б. И., стр. 146), девет години преди още България да стане член на ЕС, които да бъдат стожерите за постепенното социализиране на капитализма. По-важните от тях са:

- максимално допустим процент на безработица и средната ѝ продължителност за едно лице;
- максимално допустимо отклонение на средната работна заплата от сумата на БВП на глава от населението;
- програми за решаване проблемите на бездомните;
- програми за ограничаване на комерсиализацията на ред фундаментални дейности, като например здравеопазването, образованието, културата, медиите спорта и др.;
- критерии за разпределение на резултатите от икономическия растеж и новите технологии между отделните фактори, участващи в неговото осигуряване;
- програми за минимизиране броя на хората без пълна медицинска застраховка;
- коефициенти за старостта на жилищния фонд;
- забрани за легализиране на сводничеството и др. подобни;
- програми за ограничаване на професии, уронващи човешкото достойнство, а също на наркоманията, за експониране на насилието и др.

Всичко това ни дава право да кажем с основание, че Б. Варон отново изпреварва своето време и доказва, че не само е теоретик, но и практик, тъй като част от тези негови идеи вече се реализират, а други могат да бъдат осъществени. Това е една минимална програма за действие не само на определящите се като леви партии, а на всички трезвомислещи и заинтересувани от по-доброто бъдеще на света хора.

4. За алтернативите пред развитието на капитализма и съвременното общество

Б. Варон внимателно изследва **алтернативите за развитието на капитализма** в едноименната си статия от 03.11.1999 г. във в-к „Дума“. Според него капитализмът все повече губи възможност за своето развитие в бъдеще и причините са много и различни. По-важните от тях са (Варон, Б. И., стр. 199-202):

- т. нар. „**икономика на знанието**“ или „**третата вълна**“ от теорията на А. Тофлър за развитието на обществото всъщност е продължение на капитализма, но с други средства и води до едно голямо противоречие между свръхтехнологичното развитие на производството и социалната недоразвитост, което рано или късно ще доведе до трансформация на капитализма в демократичен социализъм;

- т.нар. „**социална демокрация**“ също не е алтернатива, защото дава само тенденции за социализъм, а всъщност не е;

- т.нар. „**трети път**“ за развитие на капитализма също не е алтернатива, защото е само опит за по-доброто управление на капитализма, но не и за неговата трансформация;

- все повече се доказва, че капитализмът, чрез налагане доминиранието на пазара над обществото и на фиктивния капитал над реалния, **изчерпва своите възможности за решаване на задълбочаващите се социални противоречия**, социалното неравенство, засилващата се де-хуманизация на обществото, нарастващото замърсяване на околната среда и т.н.;

- **деградира демокрацията**, тъй като не се взема предвид вотът на избирателите в отделните страни поради господството на фондовите борси и ТНК; липсват реално действащи синдикати; налага се мнението на нелегитимното световно правителство в лицето на Г-7, МВФ, СБ, СТО и др.; наличието на географски и геологически монопол върху петрола.

Единствената алтернатива на капитализма, според Б. Варон, е новият демократичен **социализъм**, който се различава от предишния по това, че не може да се наложи по силов път, а „по пътя на еволюцията,

на икономическите и исторически налагащите се реформи“ (Варон, Б. И., стр. 211). Днес, а и в бъдеще „смяната на капитализма не може да стане само в една отделна страна (каквото е мнението на В. И. Ленин – бележка Л. Несторов), а в глобализирани и с голямо тегло в световната икономика региони“. От особено важно значение е мнението на Варон, че „всяка партия, която иска да реформира капитализма, трябва да може да го управлява“, а също така, че „е необходим максимален консенсус в обществото за реформите на капитализма, така че да станат необратими“ (Варон, Б. И., стр. 215).

Значимо е, от гледна точка на икономическата теория и политологията, разглеждането на **глобализацията** като явление и процес във втората книга на Б. Варон - „Капитализмът – антагонист на човечеството“ (Варон Б. И., „Капитализмът - антагонист на човечеството“, 2004). Интересно е самото разбиране на автора за глобализацията като понятие. За него тя „**представява световната икономика, способна да действа в единство в мащаба на цялата планета и то в реално време**“. От особено важно значение за Варон е разликата между глобализация и глобализъм. За разлика от глобализацията, глобализмът е „**съзнателно човешко и обществено поведение по повод и във връзка с глобализацията**“. Това е доктрина, политико-икономически избор, основан върху социално-културни ценности, т.е. една избрана политика, която да моделира съзнателно глобализацията в едно или друго направление“ (Варон, Б. И., стр. 174). Следователно глобализацията е обективен процес, а глобализмът е субективен подход, политика, която да моделира по определен начин и в определен интерес съзнателно глобализацията. Това означава, че е възможна и друга глобализация, различна от тази, която протича сега.

Особеното на сегашната глобализация, според Б. Варон, е, че тя се моделира от **неолиберализма**. Това означава, че тя „протича без намеса на държавата в икономиката, без митнически ограничения и защита на националното производство, господство на пазара над икономиката и политиката“ (Варон, Б. И., стр. 174-175). Либерализмът беше коригиран от Джон М. Кейнс чрез публичната собственост и публичните инвестиции и най-вече чрез задължителния социален коректив на пазара от държавата чрез политиката на „пълната заетост“. По този начин се постигна исторически компромис между държавата и пазара (Варон, Б. И., стр. 175-176). Този компромис беше нарушен от провежданата политика на неолиберализъм, до който се стигна след краха на бюрократичния социализъм от съветски тип и постепенно наложилото се през последната четвърт на миналия век господство на ТНК. Той беше узаконен чрез т.нар. „**Вашингтонски консенсус**“ през 1989 г.,

„чийто основен принцип е доминиращата роля на пазара над икономиката, изтласкване на държавата от икономиката, приватизацията, функционирането на пазарен принцип на образованието, здравеопазването, културата, науката, спорта и т.н.“ (Варон, Б. И., стр. 176-177).

Основните проблеми на сега протичащия процес на глобализация, според Б. Варон, са: доминирането на финансовия капитал над реалния; нарастващото подоходно неравенство; задълбочаване на диспропорцията между увеличаващото се потребителско търсене и реалното предлагане на крайни стоки и услуги; нарастване на инфлацията и намаляване на платежоспособността на по-голяма част от потребителите. Всичко това според автора води до ситуацията, че парите правят пари, а не стоки, което той нарича „**икономика на казиното**“, на риска, където не важи вече принципът, издигнат от М. Рейнс, че „човекът е мерило за всяко нещо“, а принципът, че „парите са мерило за всяко нещо“ (Варон, Б. И., стр. 180).

Успоредно с очертаните проблеми расте противоречието между бедния Юг и богатия Север, подчиняването на различни страни на едни и същи правила, където доминират развитите пазарни икономики. Преди глобализацията те налагаха политиката на протекционизъм и субсидирането на националните си икономики, а сега не разрешават това на по-бедните и развиващите се страни, което говори за двоен стандарт при провеждането на политиката на глобализация. Това се задълбочава и от факта, че все по-голяма част от инвестициите в света, чийто източник са предимно кредити, т.е. чужди пари, отиват към по-развитите и богати страни. Така бедните стават по-бедни, а богатите по-богати.

Аргументирано и оригинално Б. Варон посочва, че съществува алтернатива на съвременната глобализация. Негов основен принцип, от който изхожда, за да обоснове своята алтернатива, е разбирането, че икономиката е трансформация на природата с цел задоволяване потребностите на човека. Следователно пазарът, според Варон, е съществена част от икономиката и той „трябва да се подчини на фундаменталните императиви на човека, на обществото, на човечеството, на природата и тяхното възпроизводство“ (Варон, Б. И., стр. 185). Оттук Варон извежда и основните **характерни черти** на глобализацията, които тя трябва да притежава (Варон, Б. И., стр. 185-187): солидарност между народите с обща отговорност на всички за ставащото в икономиката и обществото; всяка страна да определя своите цели на развитие, без да остава в изолация; създаване на Световен съвет за икономическа и социална сигурност (ССИСС) към ООН; анулиране дълговете на бедните и развиващите се страни, увеличаване на помощите за тези страни с цел тяхното икономическо развитие; създаване на консорциум към

ССИСС за финансиране на инфраструктурно строителство в развиващите се страни; МВФ, СБ и др. световни финансови институции да подчинят своята дейност по финансовите и търговските въпроси на целите и ценностите на световните организации към ООН, защитаващи и ценностите на човека; солидарност между хората в отделните държави; съкращаване на работното време; разкриване на нови работни места с публични ресурси, а доктрината за „пълната заетост“ да стане част от конституцията на всяка страна; промяна в разпределението на първичните доходи; въвеждане навсякъде и спазване на гарантиран минимален доход; ликвидиране „покупко-продажбата на работната сила“ и въвеждане на нов договор за съвместна дейност; солидарност между поколенията; въвеждане на такси за ползване на невъзобновяеми ресурси в световен фонд с цел тяхното опазване. С тези свои идеи Б. Варон ни дава основните репери, по които може да се ориентираме, за да не допуснем глобализацията да се превърне в „спекулация и конфискация на света“, а в глобализация на солидарността между народите, хората и поколенията (Варон, Б. И., стр. 187).

Заклучение

В заключение си позволявам да завърша с думите на Б. Варон **„На истинските, историческите идеи, дори победени, не е съдено да умират. Особено когато привържениците им, без да ги предават (или тъкмо за да не ги погубват), имат куража да се променят заедно с променящия се свят“** (Варон, Б. И., стр. 83). Така, водейки ни по „пътеките“ на своите оригинални виждания и споделяйки своите истини за живота, Б. Варон изглежда наистина изпреварва нашето време и днес с право може да го наречем велик мечтател и идеалист, а съвременниците ни или бъдещите поколения може да го нарекат и велик пророк – това само бъдещето ще покаже. **Важно е обаче да се отбележи, че това е един от най-ерудираните интелектуалци, политици, икономисти и философи в съвременна България с ясна и логична представа за причините, определящи тежкото ни историческо и икономическо минало и заедно с това логически обоснована визия за нашето бъдеще. С тази визия той изпреварва времето, в което живее, и това го приравнява към световноизвестните икономисти, футуролози и философи на нашата епоха. Може би след време някой от нас или от бъдещите поколения, които ще прочетат статиите на Б. Варон, с право ще констатират, имайки предвид неговата нелека съдба, че това е един истински гражданин, хуманист, демо-**

крат, социалист, който страстно желае добруването както на българския, така и на всички народи по света.

За да се появи в публичното пространство тази статия, искам да благодаря за идеята, инициативата и помощта на проф. д.ик.н. и д.пол.н. Карим Наама и за оказаното съдействие от г-н Иван Гранитски – гл. редактор на издателство „Захарий Стоянов“ и г-жа Раймонда Варон – дъщеря на доц. д-р Варон, който в момента живее при нея в Берлин и, за съжаление, не е в добро здравословно състояние.

Използвани източници

- Варон, Б. И. (2000). Пътеки. София, изд. „Захарий Стоянов“.
- Варон, Б. И. (2004). Капитализмът – антагонист на човечеството. София, изд. „Захарий Стоянов“ и Университетско изд. „Св. Климент Охридски“.

ЗА ПЪТЕКИТЕ, ИСТИНИТЕ И ЖИВОТА НА БЕНЖАМЕН ВАРОН

Доц. д-р Людмил Несторов
Email: l.nestorov@uni-svishtov.bg
СА „Д. А. Ценов – Свищов“

Резюме: В настоящата статия се разглежда съдбата на един от малко известните, но високо ерудирани икономисти и философи в България, какъвто е доц. д-р Бенжамен Израел Варон. Представени са неговите възгледи за развитието на социализма преди 1989 г. в страната и в Европа. Изяснена е ролята на социалистическите и социалдемократическите партии за това развитие. Посочени са причините за края на социализма в Източна Европа. Отделя се внимание на позицията на учения относно Вашингтонския консенсус и появата на неолиберализма като съвременна парадигма на икономическата политика. Акцентира се върху разбирането му за социалната реформация и трансформация на капитализма. Обръща се внимание на неговото мнение за глобализацията и нейното влияние върху съвременното общество, както и за разликата между глобализация и глобализъм. Изложени са и представите му за изграждането на едно ново общество, основано на нови социално-икономически отношения.

Ключови думи: демокрация, социализъм, капитализъм, неолиберализъм, социалдемокрация.

JEL: A11, B2, J17, F2, P1.

**ABOUT THE TRIPS, THE TRUTH AND THE LIFE
OF BENJAMEN VARON**

Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov Ph.D.

Email:l.nestorov@uni-svishtov.bg

D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov

Abstract: This article explores the fate of one of the little-known but highly erudite economists and philosophers in Bulgaria - Assoc. Prof. Benjamin Israel Varon Ph.D. The author presents Varon's research in the development of socialism before 1989 in the country and in Europe, the role of the socialist and social-democratic parties play in it, and the reasons for socialism's subsequent demise. Attention is drawn to his perspective on the Washington Consensus and the emergence of neoliberalism as a modern paradigm of economic policy. Emphasis is placed on his understanding of social reform and the transformation of capitalism. The paper also examines his opinion on globalization and its impact on modern society as well as the difference between globalization and globalism. Further, his ideas about building a new society based on new socio-economic relations are presented.

Key words: Democracy, socialism, capitalism, neoliberalism, social democracy.

JEL: A11, B2, D7, J17, F2, P1.

Съдържание

Въведение	269
1. За икономическите и политическите проблеми в развитието на България	274
2. За необходимостта от смяната на капиталистическата цивилизация	277
3. За юридическата и историческата нелегитимност на капитализма	279
4. За алтернативите пред развитието на капитализма и съвременното общество	282
Заклучение	285
Използвани източници	286
Резюме	287
Abstract	288

Съдържание

Канев, Д., Терзиев, В. Поведенческата икономика: развитие, състояние и перспективи.....	7
Алтухова, Н. Фаридовна, В. Елена Викторовна. Модель компетенций и принципи мониторинга результатов государственного управления на основе онтологий.....	33
Пенчев П., Пенчева, Р. Възможно ли е да се реализира концепцията „Устойчиво развитие“?.....	69
Eminov, A. N. Aliyeva I. Education and employment cooperation assessment in Azerbaijan tourism industry.....	121
Шопова М. Информационни аспекти на статистическите изследвания на престъпността.....	143
Savelyev Y., Kuryliak V., Lyzun M., Lishchynskyy I. Global monetary integration and determination of strategic priorities for the exchange rate policy in Ukraine.....	177
Шишманова П., Господинов Ю., Парашкевова Е., Корелов Кр., Димитрова, Кр. Теоретически и практически аспекти на използването на интерактивните методи в продължаващото обучение на Стопанска академия „Д. А. Ценов“	227
Несторов, Л. За пътеките, истините и живота на Бенжамен Варон.....	269
Атанасов, А., Чиприянова, Г. Проф. д-р ик.н. Дамян Дамянов – живот, отдаден на счетоводната теория и практика.....	291

TABLE OF CONTENTS

Kanev, D., Terziev, V. BEHAVIOURAL ECONOMICS: DEVELOPMENT, CONDITION AND PERSPECTIVES	7
Faridovna, N. Altukhova, Vasileva, E. Victorovna. THE MODEL OF COMPETENCES AND THE PRINCIPLES OF MONITORING THE RESULTS OF PUBLIC ADMINISTRATION BASED ON ONTOLOGIES	33
Penchev, P., Pencheva, R. SUSTAINABLE DEVELOPMENT – THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS	69
Eminov, A. N. Aliyeva, I. ASSESSMENT OF EDUCATION AND EMPLOYMENT COOPERATION IN AZERBAIJAN TOURISM INDUSTRY	121
Shopova, M. INFORMATION ASPECTS OF THE STATISTICAL STUDY OF CRIME	143
Savelyev, Y., Kuryliak, V., Lyzun, M., Lishchynskyy, I. GLOBAL MONETARY INTEGRATION AND DETERMINATION OF STRATEGIC PRIORITIES FOR THE EXCHANGE RATE POLICY IN UKRAINE	177
Shishmanova, P., Gospodinov, Y., Parashkevova, E., Korelov, K., Dimitrova, K. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF USING INTERACTIVE METHODS IN THE CONTINUING EDUCATION AT D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS	227
Nestorov, L. ABOUT THE TRIPS, THE TRUTH AND THE LIFE OF BENJAMEN VARON	269
Atanasov, A., Chiprianova, G. PROF. DAMIAN DAMIANOV, DSc – A LIFE, DEVOTED TO ACCOUNTING THEORY AND PRACTICE.....	291

Годишник на СА “Д. А. Ценов” – Свищов
5250 Свищов, ул. “Ем. Чакърров” № 2
www.uni-svishtov.bg/godishnik

Редакционен съвет

Проф. д-р Маргарита Богданова – главен редактор
Проф. д-р Емилиян Тананеев
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Веселин Попов
Доц. д-р Жельо ВЪтев
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Пенка Горанова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Теодора Филипова

Стилов редактор

Анка Танева

Английски превод

Ст. преп. Лиляна Атанасова

Международен съвет на изданието

Проф. д-р Весела Радович – Белградски университет (Република Сърбия)
Проф. д-р Роберт Димитровски – МИТ Университет – Скопие
(Република Македония)
Проф. д-р Майя Шенфилд – Технически университет - Рига (Латвия)
Проф. д-р кин Сергей Чернов – Новосибирски държавен технически
университет (Русия)

Всички материали се приемат под условие, че авторът не ги публикува на друго място. Той носи отговорност за прецизността и достоверността на своите тези и на изнесената информация.

Начин на цитиране: Годишник/СА “Д. А. Ценов”

За контакти:

Проф. д-р Маргарита Богданова – главен редактор
☎ 0631/66297, e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg
Ивелина Станева – технически секретар
☎ 0631/66364, e-mail: i.staneva@uni-svishtov.bg

ISSN 0861-8054

Year-book of D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
2 Em Chakarov str., 5250 Svishtov
www.uni-svishtov.bg/godishnik

Editorial Board

Prof. Margarita Bogdanova, PhD – Editor-in-Chief
Prof. Emylian Tananeev, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Veselin Popov, PhD
Assoc. Prof. Zhelyo Vatev, PhD
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Ninov, PhD
Assoc. Prof. Penka Goranova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD

Consulting editor:

Anka Taneva

Translator:

Sen. Lect. Lilyana Atanasova

International council of the journal

Prof. Vesela Radovic, PhD – Belgrade University (Serbia)
Prof. Robert Dimitrovski, Ph.D. – MIT University Skopje (Republic of Macedonia)
Prof. Maija Senfelde, PhD – Riga Technical University (Latvia)
Prof. Sergey Chernov, PhD – Novosibirsk State Technical University (Russia)

All material are published under the condition that their authors has not published them elsewhere. The authors are responsible for the accuracy and reliability of their theses and information.

Reference: Yearbook/D. A. Tsenov Academy of Economics

Contact persons:

Prof. Margarita Bogdanova, PhD – Editor-in-chief
☎ 0631/66297, e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg
Ivelina Staneva – Technical Secretary
☎ 0631/66364, e-mail: i.staneva@uni-svishtov.bg

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ”
Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО “ЦЕНОВ”
Свищов, ул. Градево, 24

ГОДИШНИК
Том СХХ

Даден за печат на 21.11.2017 г.
Печ. коли 37,5; формат 16/70/100; тираж 100 бр.
Излязъл от печат на 20.12.2017 г.

ISSN 0861-8054

ПОЛИГРАФИЧЕСКА БАЗА
ПРИ АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО “ЦЕНОВ” – СВИЩОВ

*Основан 1938 г. под
ръководството на доц.
д-р Иван Стефанов (по-
късно академик).*

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ "Д. А. ЦЕНОВ"
СВИЩОВ

ТОМ СХХ

ГОДИШНИК

ISSN - 0861-8054

ТОМ СХХ

2017

Основан през 1938 г. под ръководството на доц. д-р И. Стефанов (по-късно академик).

Изисквания при списването и издаването на Годишника на СА „Д. А. Ценов”

Списването и издаването на Годишника да се извършва при следните изисквания:

- студийните материали на:
  - нехабилитирани автори - да са в обем до 40 страници;
  - хабилитирани автори - да са в обем до 60 страници;
- студийните материали на нехабилитирани автори да са придружени с Препис-извлечение от катедрено обсъждане;
- материалът да не е публикуван в други издания, освен под формата на научни доклади;
- резюметата на представените ръкописи са до 1 стандартна страница;
- съдържание на материала;
- от 5 до 7 ключови думи;
- индекс/и по JEL класификация;
- депозираният материал се оценява от един рецензент;
- депозиране на материалите – една разпечатка (на хартиен носител). След стилова редакция се представя една разпечатка на хартиен носител и в електронен вид (CD);
- представеният ръкопис не се връща на авторите.

Техническите изисквания, на които следва да отговарят представените материали, са:

технически характеристики: Изпълнение MS Word 97-2003 (минимум); Размер на страницата А4; 29-30 реда и 60-65 удара в ред; Шрифт – Times New Roman 13 pt;
Разстояние между редовете

- – 1,5 lines; Полета – стандартни (Top - 1”; Bottom – 1”; Left – 1,25”; Right – 1,25” или Top – 2.54 см.; Bottom – 2.54 см; Left – 3.17 см; Right – 3.17 см); Табулация: 0,5” (или 1.27 см.); Номерация на страницата – горе вдясно; Текст под линия – размер 10 pt, Single; Наименование на материала (ALL CAPS, Times New Roman 13 pt, bold) - центрирано; Име на автора, научна степен, научно звание (малки букви Times New Roman 13 pt, bold) – изравнени вдясно. Между заглавието, имената и основния текст се оставя по един празен интервал; Графики и фигури – MS Power Point или MS Excel. Текстът под фигурите/графиките се центрира като номерацията е преди заглавието; Таблицы – заглавието е подравнено вляво, като номерацията е преди заглавието; Формулите се създават с Equation Editor, като номерацията е в скоби преди формулата; Формулите, фигурите, графиките и таблиците се вграждат софтуерно в текста.

Правилата за цитиране под линия – според стандарт БДС 17377-96